B. C. D.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

DE

MALO HYSTERICO

QUAM

EX CONSENSU

GRATIOSÆ FACULTATIS

MEDICÆ

PRO LICENTIA

SUMMOS IN MEDICINA HONORES

ET PRIVILEGIA DOCTORALIA

RITE CONSEQUENDI

SOLENNI ERUDITORUM CENSURÆ

SUBJICIET

FRANCISCUS IGNATIUS

FLEIG

ROTTWILANUS SUEVUS

AD DIEM XVI. JUNII A. O. R. MDCCL.

H. L. Q. C.

ARGENTORATI,

Typis MELCHIORIS PAUSCHINGERI, Typogr.

INCLYTO
LIBERÆ SACRI ROMANI IMPERII
REIPUBLICÆ ROTTWILANÆ
MAGISTRATUI
VIRIS
GENEROSIS MAGNIFICIS MAXIME STRENUIS
CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMIS
NOBILISSIMIS ATQUE AMPLISSIMIS
DOMINIS
CONSULI
PRÆTORI
SUMMO ÆRARII PRÆFECTO
SUMMIS VICORUM SATRAPIS
CONSILII IMPERIALIS AULICI
ASSESSORIBUS
AC TRIBUNIS PLEBIS
PATRIÆ PATRIBUS
MÆCENATIBUS ATQUE PATRONIS
OPTIMIS MAXIMIS
OMNI PIETATIS AC REVERENTIÆ CULTU PROSEQUENDIS
SPECIMEN HOC STUDIORUM SUORUM INAUGURALE
OB IMMENSA ET INNUMERA IN SE COLLATA BENEFICIA
IN PERENNE GRATISSIMI ET DEVINCTISSIMI ANIMI
MONUMENTUM AC TESSERAM
CUM VOTO REGIMINIS SERI ET OMNIGENÆ SALUTIS
SACRUM ESSE JUBET
TANTORUM NOMINUM
CLIENS HUMILLIMUS
AUTOR.

PRÆFATIO.

Teri omnium morborum causæ sunt dixit haud immerito Artis Medicæ Parens HIPPOCRATES *de Morbis Mulierum Lib.* II. *n.* 1. Imo, eodem etiam jure, antiqui Medici, *fœminam morbum omnem bis pati*, asseveraverunt. Non enim solum omnibus fere morbis, quibus viri obnoxii sunt, expositum pariter est muliebre corpus, quippe eadem solidorum structura ac fluidorum mistura gaudens; verum propter uterum insuper, ipsiusque cum nobilibus aliis corporis partibus arcto consensu, ad eadem incommoda denuo disponitur, quin novos plane morbos, à quibus viri immunes vivunt, incurrit, sic ut, ærumnarum atque passionum, quibuscum continuo conflictari coguntur fœminæ, primariam fere caussam matricem esse, non temere affirmare liceat. Ergo secundum HELMONTIUM *Tract. de Asthmate & Tussi* n. 17. Opp. p. 345. *multa profecto commiseratione dignus sexus, in adjutorium magnarum necessitatum nobis datus: ac quasi proinde multiplici ærumna dignus. Siquidem semel omnes propemodum morbos patitur ex utero, iterumque eosdem quatenus homo, duplices corruptæ naturæ pœnas, insons atque devotus sexus, per misera individua muliebria tolerat.* Quemadmodum vero memoratum

tum illud tritum, mulierem morbum omnem bis pati, ſatis ſuperque nunc evictum eſt; ita non minus verum, imo æque indubium hoc aſſertum, *fœminam morbum omnem ſimul pati*, exiſtit. Ob modo nominatum enim uteri viſcus, ex quo tanquam ex fonte omnia fere muliebria mala emanant, imo, ob intimum ejusdem cum multis corporis partibus vi nervorum commercium, non poteſt non aliter fieri, quam ut, utero graviter affecto, reliquæ nervoſæ partes ſimul etiam patiantur, & ita plectantur, ut multis in locis, & in diſſitis etiam regionibus moleſtias perſentiſcant mulierculæ, ſicque non uno ſolum morbo, aut uno in loco, ſed pluribus, imo pene omnibus excrucientur, & per totum corpus eodem tempore ægrotent. Non melius dicti hujus veritatem probabimus, quam *Malum Hyſtericum* exempli loco inducendo, quippe quod non morbum, ſed morborum catervam & ſegetem uno eodemque tempore apud illas fœminas, quas fortiter corripit, exhibet. Operæ igitur pretium duximus, exantlatis rite tentaminibus & examinibus doctoralibus, de gravi hoc & ſexui ſequiori ita moleſto complicato affectu, conſentiente GRATIOSA FACULTATE MEDICA, inauguraliter diſſerere. Ante omnia vero SUMMUM ARCHIATRUM ſupplicibus invocamus precibus, velit & hos & omnes noſtros conatus Divina ſua gratia & nunc & in poſterum adjuvare, quo cuncta cedant in ter ſancti ſui nominis gloriam, proximi ſalutem noſtrumque commodum. Te BENEVOLE LECTOR decentibus formulis rogamus, ut, ſi fœminarum cauſa aliquid humani paſſi fuerimus, errorum veniam benigne largiaris, difficile enim & ſummæ prudentiæ opus eſſe, in tali materia ſyrtes & ſcopulos effugere, ipſe nobis concedes.

§. I.

§. I.

IN pelvi oſſea inter veſicam urinariam & inteſtinum rectum tuto reconditus locatur *Uterus*, qui eſt viſcus cavum, vaſculoſo nervoſum, albicans, elaſticum, figuram triangularem, ſed inverſam, aut lagenæ inverſæ complanatæ formam referens.

§. II.

Triangularem inverſam figuram quum repræſentet uterus, baſis ejusdem ſive pars lata ſuperiora reſpicit & *Fundus* vocatur, qui fornicatus exiſtit, duobus quippe lateribus oppoſitis angulis obtuſis cum baſi coëuntibus. Eadem vero hæc latera à baſi recedendo, deſcendendo, & propius ad ſe mutuo accedendo *Corpus* uteri ſic conſtituunt. Ubi vero ita convergunt, ut in apicem tandem truncatum terminentur, *Collum* uteri ſalutantur. Eo autem exacte in loco, ubi uterque angulus cum baſi concurrit & fornicem effingit, perforatus uterus duobus foraminibus, ſtylum tenuiorem vix admittentibus, eſt, ſunt hæc *Tubarum Fallopianarum* extremitates anguſtæ, quæ in hemicyclos tortuoſos flexæ, & ſemper ampliores factæ, altera demum ſua extremitate in fimbrias, in abdominis cavitate fluctuantes, late expanduntur, corporibus albicantibus, firmis, ſphæricis, *Ovariis* dictis, ovulisque iis incluſis, amplectendis, deſtinatas. Inferior vero angulus, ob unionem duorum laterum non abſolutam, itidem foramen & quidem transverſum efformat, quod *Orificium uteri internum* appellatur, & in tubum longum, rugoſum, *Vaginam* dictum, ſeſe inſerit. Hæc vagina uteri, inter collum veſicæ urinariæ & inteſtinum rectum ad inferiora & exteriora usque protenſa, orificio oblongo, *ſinu pudoris* vocato, & in virginibus *hymene* terminatur, ac *pube*, *labiis*, *clitoride*, *nymphis* circumvallatur.

 §. III.

§. III.

Ut situm immotum in pelvis cavitate servet uterus; peritonæi membrana non solum ejusdem fundum & corpus arcte investit, verum etiam uteri cervicem cum vesicæ urinariæ collo anterius & posterius cum intestino recto connectit & firmat, imo, postquam super memoratas partes sese reflexit, in velum latum duplicatum explicatur, & ovaria cum tubis uterinis ubique involvit, lata vero hæc peritonæi expansio *Ligamentorum uteri latorum* nomine venit. A duobus vero aliis *Ligamentis*, *rotundis* a contortione vocatis, suspenditur præterea matrix, quæ ab uteri lateribus orta, per annulum musculi obliqui externi abdominalis transeunt, & in pinguedine ad pubem evanescunt.

§. IV.

Quamvis itaque e sede sua dimovere sese non patiatur uterus, ligamentorum quippe ope firmiter adnexus, ejus tamen corpus & fundus a cohæsione cum vicinis partibus liber, & multis motibus exequendis mechanica sua structura aptus redditus est, cavitasque ipsius mirum in modum extensilis iterumque contractilis existit. Componitur enim uteri substantia ex fibris musculosis, cavis, sive nervis, liquido subtilissimo repletis, expansionis summe capacibus, rursusque elasticitate sua resilientibus. *Nervi*, qui ad uterum ablegantur, ortum suum trahunt partim a primo & secundo pari nervorum lumbarium, partim a secundo, tertio & quarto pari nervorum sacrorum, partim vero etiam a nervi intercostalis sive sympathetici magni fasciis mesentericis posterioribus a), & potissimum ab ejusdem nervi plexu hypogastrico ipsiusque gangliis b). Nervei hi surculi in omnibus ad generationem in sexu sequiori inservientibus partibus copiosissime sese distribuunt, præcipue vero in tubis uterinis & utero ipso tam innumeris mirisque modis sese intexunt, inque lacertos & fibras musculares, varias directiones sequentes, ultimo abeunt, quæ

in

in faciebus uteri rectæ existunt, in lateribus curvas describunt, in fundo vero in turbinem aguntur, & peculiaris musculi nomen a quibusdam meruerunt c). Ut ita uterum totum quantum musculosum, fibrosum, seu nervosum esse, haud immerito quis concluderet, summe vero sensibile, & ad irritationem adque contractionem admodum dispositum viscus esse, nemo negaverit. Imo, quum quamplurimi illorum nervorum, qui in utero distribuuntur, a pari sympathetico magno pullulent, hoc vero, uti nomen etiam illud innuit, cum omnibus fere corporis humani nervis communionem alat, ideo etiam sensu exquisitissimo præditum esse debere hoc viscus, quoniam motibus ab universo corpore recipiendis expositum est, patet.

a) Vid. Acutissimi WINSLOW *Expos. Anat. de la Struct. du Corps Hum. Traité des Nerfs.* n. 417.

b) WINSLOW. l. c. n. 420. Illustris HALLER *Prim. Lin. Physiolog.* §. 809. plexum mesocolicum infimum vocat illum plexum, unde nervi uterini proveniunt. Accuratissimus VIEUSSENS *Nevrograph. Univ.* hos nervos plexus mesenterici infimi propagines inferiores vocat Tab. XXIII. n. 81. vid. & n. 84. 85 & 87.

c) RUYSCHIUM pro inventore agnoscit hic musculus, qui peculiari *Tractatione de Musculo in Fundo Uteri observato antehac à nemine detecto* p. 9. ab eo descriptus fuit. SIMSON *in Ess. & Observ. de Medec. de la Societé d'Edinbourg* Tom. IV. p. 145. eundem pariter statuit. Solertissimus etiam hic loci olim Professor HOMMELIUS illius descriptionem & delineationem exactam inseruit *Commerc. Litterar. Norimb.* A. 1739. p. 125. Tab. IV. Fig. I.

§. V.

Interluitur præterea copioso etiam sanguine totum uteri viscus & ad ipsum attinentes partes, & ex universo corpore cruori ad uterum itus reditusque patet. *Vasa*, quæ eundem advehunt, arteriosa, sunt duæ arteriæ spermaticæ, anterius ex aorta descendente inferiore infra renales erumpentes, hæ in utero atque ovariis potissimum sese distribuunt, ad tubas Fallopianas etiam ramulos ablegant. Afferunt etiam haud paucam liquidi rubri quanti-

tatem ex arteria iliaca interna ſive hypogaſtrica prognati rami, nomine arteriæ pudendæ hypogaſtricæ, pudendæ communis, ſive pudendæ internæ, & alii arteriæ pudendæ externæ nomine venientes d), qui utrinque, in vagina primum, dein in utero flexuoſo admodum itinere decurrunt e), & infinitis in locis non ſolum inter ſe invicem communicant f), verum etiam cum arteriis ſpermaticis verſus Fallopii tubas anaſtomoſes patiuntur, imo in hæmorrhoidales etiam arterias frequenter hiant. Præcipue vero intricata arteriæ hypogaſtricæ & ſpermaticæ implicatione funiculi vaſculoſi, ligamenta uteri rotunda alias vocata, conſtituuntur. Arteriæ iliacæ externæ ſoboles, epigaſtrica arteria, quosdam etiam ſurculos genitalibus muliebribus & ipſi utero impertitur. g) Omnes hæ arteriæ in minores lateralesque arteriolas ſeroſas, lymphaticas, lacteas aliasque anguſtioris ſemper diametri extenuantur, parique reptatu & anaſtomoſi in toto utero tamdiu feruntur, donec in exhalantia vaſcula, villos, lacunas & oſcula, in uteri cavitatem patentia, tandem terminentur. Reducendo ab utero ſanguini & lymphæ famulantur primo venæ ſpermaticæ, quæ, oſculis bibulis ab uteri cavo, vel etiam tenui initio ab arteriis lateralibus ortæ, in majores ſemper & patentiores ramos exurgunt, multos etiam gyros & anfractus tam in matrice, quam in ovariis & tubis faciunt, & adunatione ac communione cum aliis uteri venis, continuo præterea arteriarum comitatu ſtipatæ, pampiniforme corpus conſtituunt h), tandemque in unicum truncum venoſum in quovis latere propagantur, ubi, quando ex utero emerſit uterque, dexter in ipſam venam cavam, ſiniſter vero in venam renalem ſiniſtram inſeritur. Pari origine ex ipſo matricis & vicinarum partium ſpecu numeroſæ aliæ venæ progerminant, quæ cum prioribus multis in locis coëuntes in pudendam internam, obturatricem, tandemque in hypogaſtricam venam laticem ſuum purpureum evomunt, hæ funiculum vaſculoſum etiam

com-

componere juvant, insuper vero adhuc cum hæmorrhoidali interna, venæ portæ ramo, commercium celebrant Imo, reliquiæ quædam sanguinis venæ etiam hæmorrhoidali externæ & epigastricæ traduntur, quarum sanguis genitalia muliebria etiam alluit. Duplex vasorum horum, arteriosorum nempe & venosorum, series ob miros & innumeros flexus, atque exosculationes uteri substantiam fere totam quantam constituere sic videtur, præcipue, quia ob texturam laxiorem vasorumque horum tonum infirmum, & valvularum in venis uterinis absentiam, circuitus sanguinis per uterum admodum lentus, distentio vasorum facilis, actio vero uteri in humores debilis i) existit, ita ut qualibet data occasione sanguis ad uterum premi, in illo accumulari, & immensa copia spongiæ instar idem imbibi possit. Plethorico præcipue existente corpore muliebri omnis sanguinis impetus ad uterum vergit, ejusque vasa sanguine turgidissima fiunt, nec prius hic nisus cessat, quam, dilatatis lateralibus vasculis & extremis eorundem oris, sanguis ex uteri aut vaginæ cavo erumpat, id quod in statu naturali menstruo tempore, aut absoluto etiam graviditatis termino post partum contingere solet.

d) Conf. WINSLOW *Traité des Arteres* n. 246. 247. & 249.

e) REGN. DE GRAAF *de Mulier. Organ. generat. inserv. Tab. I. TT.*

f) Celeb. SALTZMANNUS Diss. *de Miraculo Naturæ Utero muliebri* A. 1712. hic habita p. 41.

g) EUSTACHIUS in cedro dignis *Tabulis Anatomicis* Tab. XIII. $\vartheta, \iota, \varkappa, \lambda$, ex explicatione Accuratiss. ALBINI.

h) Acutissimus HALLERUS *Icon. Anat. Part. C. H.* Fasc. II. *Icone Uteri humani S.*

i) Optime hæc explicant Illustr. VAN SWIETEN *Comm. in Boerh. Aph. de cognosc. & cur. morb.* Tom. I. p. 53. verba, quæ sic sonant. *Tota actio omnium viscerum pendet ab eo, quod liquida, vi cordis pressa, dilatent arterias; hæ, suo robore & elasticitate reagentes promoveant distendentes humores: sed motum semel impressum servant diutius omnia illa, quæ sub eodem volumine plus massæ corporeæ habent, id est, quæ sunt solidiora.*

§. VI.

§. VI.

Ex his igitur vaſorum tam ſanguiferorum, quam lymphaticorum, arterioſorum æque ac venoſorum, ut & nervorum plexibus, amplexibus, gyris & circumflexibus, exterius peritonæo inveſtitis, interius vero in villos, rugas & oſcula efformatis, é quibus continuo ros quidam exudat k), conflata eſt tota uteri ſubſtantia, optimo igitur jure eundem corpus vaſculoſo nervoſum elaſticum eſſe aſſeruimus. Et, quamdiu liquidi nervei influxus in villos & fibras muſculares uteri perpetuo & æqualiter contingit, tamdiu hæ contractionem & motum ſuum muſcularem æqualiter exequentur, uterusque placido & naturali modo conſtringetur, ac elaſticam ſuam vim rite exercebit. Quamdiu etiam ſanguinis & reliquorum humorum per vaſa uteri, vaginæ, ovariorum tubarumque itus reditusque erit moderatus, nec nimis impetuoſus, nec tardus nimis, aut plane impeditus, nulla etiam vitiata qualitate affecta ſunt hæc liquida, tamdiu non ultra tonum ſuum diſtenta vaſa in fluidum contentum agere, illud premere, dividere, promovere valebunt, ſecretiones ſic & excretiones omni tempore rite procedent, uterusque ad functiones deſtinatas rite efficiendas omnimodo aptus exiſtet. Sic vero non ſolum *uteri ſanitas*, verum totius etiam corporis, quatenus ob conſenſum nervorum, vel communionem vaſorum ab utero multum dependet, in ſalvo manebit.

k) Immortalis BOERHAAVE in aureis *Inſtit. Medic.* §. 664.

§. VII.

Simulac vero impetuoſe nimis & majori in copia in fibras motrices & vaſa matricis, ovariorum, tubarum aliarumque partium irruit nervoſus aut ſanguineus latex, vel etiam, ſi ſucci uterum irrigantes lentore, ſpiſſitudine & acrimonia infecti ſunt, nimis violenter tendentur, ultra diametrum

metrum naturalem distendentur & multum irritabuntur fibræ & vascula uterina, sed ob insitum elaterem vellicatæ hæ fibræ solito fortius sese accurtabunt, iterumque constringent. Ast, à fortiori hac irritatione, justo vehementiorem constrictionem post se ducente, molestam sensationem, sive dolorem, in utero partibusque ad ipsum pertinentibus & *statum morbosum* oriri necessario debere, patet. Imò, ob arctum illius cum aliis visceribus & partibus corporis, ope nervorum, præcipue sympatheticorum magnorum, consensum, & ob circulum sanguinis inordinatum reliquæ omnes corporis partes, quam remotissimæ etiam, à circulo humorum turbato affici, contracturas itidem & spasmos violentos plus una vice experiri, & in functionibus suis multifariam lædi debent. Hunc uteri aliarumque partium corporis muliebris morbosum statum *Malum Hystericum* Medici nominant, & *definitur* quod sit constrictio spasmodica nervorum & vasorum uteri aliarumque partium corporis cum utero communicantium, functionum corporearum plus minusve gravem læsionem inducens, & ab humorum uterinorum quantitate vel qualitate vitiata dependens.

§. VIII.

Variis *cognominibus* hic affectus variis in linguis apud Medicos insignitur. Græcis πνὶξ ὑςερικὴ, vel ἄπνοια ὑςερικὴ, à πνίγω suffoco aut πνέω spiro & ὑςέρα uterus, vocatur, quia inter alias functiones læsas, respiratio apud fœminas in hoc malo admodum laboriosa, imo plane quandoque intercepta existit. Ab hoc symptomate etiam, præcipue, quia in malo graviori suffocationis metum incurrunt, Latinis hic morbus *suffocatio uterina*, *strangulatio uteri*, *præfocatio matris*, *strangulatus uteri*, Celso *vulvæ morbus*, Plinio *strangulatio vulvæ*, Helmontio *uteri asthma muliebre*, Paracelso *caducus uteri*, aliis vero *passio uterina*, *affectio hysterica*, *ascensio uteri*, *suffocatio hypochondriaca*, aut etiam, quoniam, vapores ab utero ad caput adscen-

ſcendere illudque obnubilare, credunt, *Vapores* audit. Gallis hinc etiam uſitato nomine *Vapeurs*, *vapeurs hyſteriques* aut *affection hyſterique* venit. Germanis **das Mutterwehe, der Mutterkrampff** appellatur.

§. IX.

Quum non una eademque vehementia mulieribus moleſta ſit hæc affectio, imò quum modo plures, modo pauciores corporis partes in conſenſum trahat, modo his, modo aliis ſymptomatibus ſtipata incedat, varias ideo ſubit *diviſiones*. Nam diſtinguitur malum hyſtericum

I. ratione *gradus* in mite & forte. Mite conſuetis nec gravibus adeo ſymptomatibus, deglutitione ob fauces quaſi ſtrangulatas impedita, & ſenſu globi in abdomine vagantis potiſſimum ſeſe manifeſtat, nec functiones corporis animales & vitales notabiliter lædit, & citius tranſit. Forte vero vocatur, ſi gravia accidentia conjuncta ſunt, ſumma videlicet præcordiorum anguſtia, inſignis ſpirandi difficultas, cum metu ſuffocationis, corporis frigus, profundus ſopor, ſyncope, deliria, convulſiones interdum, ubi per conſequens actiones vitales & animales maxime turbantur, præcipue vero forte nominari meretur, ſi paroxyſmus & unum vel alterutrum dictorum ſymptomatum diutius durat.

II. ratione *cauſæ* in ſanguineum & ſeroſum. Prius a ſanguinis ad uterum congeſti quantitate aut qualitate vitiata, poſterius à lymphæ uterinæ copia vel acrimonia derivari meretur.

III. ratione *temporis* in periodicum, quod ſtatis intervalvallis redit, & vagum, quod nullum invadendi ordinem & tempus ſervat.

IV. ratione *originis* in idiopathicum & ſymptomaticum. Si in utero fons & cauſa ſpaſmorum detegitur, illeque primum & per ſe afficitur, idiopathicum tunc vocandum eſt malum hyſtericum: ſi vero uterus culpæ inſons

eſt,

eſt, ſed ſolummodo ab aliis viſceribus & partibus propter conſenſum nervorum agitatur, & ſecundario patitur, ſymptomaticum potius erit appellandum.

V. denique ratione *ſymptomatum*, in ſimplex & complicatum etiam dividi debet. Si ſola matrix vitio peccat, ſimplex erit, ſi vero alia infimi ventris viſcera, ventriculus præcipue, inteſtina, hepar, lien & meſenterii glandulæ etiam p. n. ſunt affectæ, aut plane obſtructionibus laborant, & pathemata hypochondriaca concurrunt, tunc complicatum exurgit malum, quod hypochondriaco-hyſtericum dicitur.

§. X.

Nequaquam vero ideo affectum noſtrum cum hypochondriaca paſſione confundere, illumque cum hac pro uno eodemque morbo habere decet, ita ut ſecundum multorum Pathologorum l) opinionem, nullam inter malum hyſtericum & hypochondriacum aliam, quam ſexus differentiam, intercedere, credamus. Quamvis enim interdum invicem complicentur hi duo morbi, aut etiam quædam ſymptomata communia habeant, frequentius tamen *malum hyſtericum* ſolum absque hypochondriaco fœminas affligit, imo ratione loci ac cauſæ morbificæ plurimorumque ſymptomatum plenarie *a malo hypochondriaco differt.* Hypochondriaci enim morbi ſedes in ventriculo & inteſtinis quærenda eſt, & cruditates primarum viarum, flatulentas harum partium diſtentiones, aut plane obſtructiones viſcerum in hypochondriis ſitorum, hepatis potiſſimum & lienis, ſpaſmodicasque inde oriundas conſtrictiones pro cauſa ſui agnoſcit. Hyſterici vero mali ſedes ſemper matrix exiſtit, & ab humorum in utero inordinate circulantium aut plane ſtagnantium copia aut dyſcraſia natales ſuos ducit. Et, licet etiam pathemata flatulenta, doloresque inteſtinorum & ventriculi colici cardialgicive in affectione hyſterica concurrant, quamvis anguſtiæ præcor-

diorum, ſpirandi difficultates, palpitationes cordis, capitis perturbationes aliaque ſymptomata in utroque affectu adſint; hæcce tamen in uterina paſſione per ſolam ſympathiam eveniunt. Et ſymptomata gravia, qualia hyſtericas fœminas ſæpiſſime vexant, quod nempe lipothymiis opprimantur, quod absque motu & ſenſu frigida & pallida mortuorum inſtar jaceant ſubjecta, aut horrendas convulſiones patiantur, in hypochondriaca paſſione penitus abſunt, imo illud accidens, a quo morbus noſter nomen ſuum mutuatur, ſenſus nempe ſtrangulationis in faucibus, ſeu reſpiratio ad ſuffocationem usque intercepta, nusquam alibi quam in noſtro affectu offenditur. Imo ſi a paroxyſmo hyſterico corripiuntur, tum ſymptomata ſubito ac vehementer illas proſternunt, facile tamen & cito per fœtida iterum revocantur, quod ſecus in hypochondriacis contingit, & quemadmodum in hypochondriacis abdomen & hypochondria ſunt inflata, ita in hyſtericis abdomén & umbilicus conſtrictus & intus retractus eſt m).

l) Sententiæ hujus antesignanus HIGHMORUS exiſtit, conf. etiam JUNCKERUS, *Conſp. Med. Theor. Pract.* Tab. 37. p. 326. ETTMULLER, *Coll. Pract. Opp.* Tom. II. p. 967. SYDENHAM, *Diſſ. Epiſt. de affect. hyſt. Opp.* Tom. I. p. 256. E. N. C. Dec. II. A. IV. p. 135.

m) Ulteriores differentias invenies in Cel. HOFFMANNI Diſſ. *de Morbi Hyſterici vera indole, ſede, origine & cura*, Halæ 1733 defenſa p. 29. §. 24. & in *Med. Rat. Syſt.* T. IV. P. III. p. 156.

§. XI.

Caveas porro, quæſo! ne, dum hyſtericas mulieres ſine motu & ſenſu decumbere, aut ſine ſenſu involuntariis motibus agitari vides, alium potius morbum, in quo talia pariter accidunt, quam hyſtericum ſubeſſe credas. Ita noſter multum *differt* ab *apoplexia*, quamvis enim apoplecticæ perſonæ itidem ſenſibus & motibus voluntariis deſtituantur, attamen in illis reſpiratio adhuc ſupereſt, licet

cum

cum ſtertore exerceatur, pulſus etiam fortiſſime atque celerrime micat, quin ad tactum calidæ, ad aſpectum admodum rubicundæ exiſtunt, & vaſa admodum inflata habent, quæ omnia in hyſterico affectu graviori ſecus ſeſe habent. In *ſyncope* idiopathica nec motum nec ſenſum amplius exhibent, imo pallidæ & frigidæ exiſtunt, quod quidem in ſymptomatica ſyncope, ſpaſmis uterinis ſuperveniente, æque obſervatur. Aſt, ſi ab utero oritur, tunc facies ſæpe colore âdhuc rubicundo ſuffuſa & inflata eſt, pulſusque non plane abolitus exiſtit, imo diutius etiam durat, quam prior, quæ citius tranſit, nec ad aliquot dies, uti illud in ſyncope hyſterica evenit, uſque prorogatur. *Epilepſia* etiam non cum noſtro malo erit confundenda, jacent quidem non ſolum abſque ſenſatione frequenter hyſtericæ, verum etiam violentis convulſionibus interdum plectuntur, ut epilepticis inſultibus vexari ſuſpicionem incurrant. Verum, cum veræ & idiopathicæ epilepſiæ cauſa in cerebri medulla ſit quærenda, hic vero uterus in culpa ſit; ab hacce ſuſpicione tamdiu liberæ manebunt, quamdiu ſigna hujus morbi pathognomonica, pollicis in pugnum immiſſio, ejulatus fortis, & ſpumæ ante os collectio n) apud illas ſeſe non manifeſtant. Quamvis etiam cum *renum aut veſicæ calculo*, cum *colica ſanguinea*, *ſpaſmodica*, *vel flatulenta* quædam ſymptomata communia habeat, unicum hoc ſignum, quod in hiſce affectibus nulla faucium ſtrangulatio percipiatur, pro affectu hyſterico cognoſcendo, & ab omnibus morbis, tam his, quam aliis, diſtinguendo, abunde ſufficit. Unicum & quidem maximi momenti diſcrimen adhuc ſupereſt, quum enim ſæpe aſphyxia hyſterica detentæ mulieres pallidæ, frigidæ, reſpiratione & pulſu privatæ, mortuarum inſtar immotæ jaceant, quomodo *à vere mortuis dignoſci* poſſunt circumſpiciendum. Communiter patinam aqua repletam pectori nudo imponunt, & ex aquæ undulis thoracis dilatationem adhuc fieri concludunt. Plumas, goſſypium, lanam carptam, candelam

 ceream

ceream accenſam vulgus ori opponit, &, an motus in hiſce corporibus eveniat, ſollicite obſervat. Alii ſpeculum ori obvertunt, & ex illius nitore vel ſervato vel obfuſcato reſpirationis præſentiam hariolantur. Sed omnia hæc & plura alia dubiam, æquivocam & nequaquam ſufficientem diagnoſin ſuppeditant; cum halitus ex ventriculo mortui licet hominis adhuc exurgere hosque effectus edere æque poſſint, imo, licet etiam nullum horum experimentorum amplius ſuccedat, vita tamen quædam minima ſupereſſe adhuc poterit. Validiora vero indicia frictiones cum pannis aſperis, excutiis, urticationes, fuſtigationes cum ferulis, vellicationes & evulſiones pilorum, ſternutatoria naribus, clyſmata acria aut ſuppoſitoria ano immiſſa, nobis præbent. Omnium vero certiſſima ſigna experimenta à Chirurgia petita o) & pungendo, ſecando, urendo calcaneum aliasque partes externas muſculoſo-nervoſas, inſtituta, nobis exhibebunt.

n) Cicero Medicorum CELSUS de malo hyſterico ſequentia huc facientia profert Lib. IV. Cap. 20. *Ex vulva quoque feminis vehemens malum naſcitur: proximeque ab ſtomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, ut tanquam comitiali morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur: ſopor tantum eſt.*

o) Conf. Cel. WINSLOW Quæſtio Medica *An mortis incertæ ſigna minus incerta à Chirurgicis quam ab aliis experimentis* & BRUHIER ſuper illam *Comment. Diſſertation ſur l'incertitude des ſignes de la mort & l'abus des enterremens & embaumemens precipités.*

§. XII.

Plurima, imo fere innumera ſunt ſymptomata, per quæ morbus noſter tanquam per ſua *ſigna* ſeſe cognoſcendum ſiſtit, & cum per paroxyſmos invadat, nonnulla ex hiſce ſignis imminentem, alia præſentem, quædam vero abſolutum paroxyſmum hyſtericum indicant. Nequaquam vero omnia ſymptomata in uno eodemque individuo concurrere credendum, multa quidem in omnibus, quædam

vero

vero ſolummodo in his, quædam iterum in aliis fœminis occurrere ſciendum eſt. Quod malum hyſtericum *immineat*, non meliori modo certius fit in fœminis, quam ſi de forti quadam tenſione exterius in regione pubis & oſſis ſacri, & de moleſta irritatione, ſpaſmodica conſtrictione, ac perpetua volutatione interius, in utero ejusque vicinia; id eſt, in ovariis, tubis ipſisque ligamentis incipiunt conqueri, quæ quidem inordinata agitatio uteri, partiumque ipſi adnexarum ſenſum globi in abdomine hinc inde vagantis refert, quem etiam vernacula ita ordinarie exprimere ſolent fœmellæ; **die Mutter seye ihnen unruhig, die Mutter seye aus ihrem Häußel, sie fahre ihnen im Leib herum als wie eine Kugel.** Hic etiam inquietus uteri in affectione hyſterica ſtatus Medicis & Philoſophis quibusdam alias principibus, varia de uteri motu fabulandi anſam dedit. Priores quippe, p) licet ex Anatomica autopſia uterum cum veſica & inteſtino recto, nec non per ligamenta, præcipue rotunda, firmiter nexum eſſe, evictum ſit, eundem tamen e loco ſuo dimoveri, & ſolutis habenis effrenum in abdomine hinc inde diſcurrere, ſedemque conſuetam finito paroxyſmo repetere crediderunt. Nequaquam tamen etiam omnem plane motum utero denegare convenit, nec eum cum prædictis partibus ita ferruminatum eſſe credendum, ut non ſurſum, deorſum, antrorſum, retrorſum, & ad latera, præcipue in noſtro affectu, fluctuare poſſit. Poſteriores vero q) uterum animal in animale incluſum eſſe contenderunt. In quibusdam autem fœminis paroxyſmus cum vaginæ ſolum & orificii uteri interni conſtrictione ſeſe prodit. Præter has turbas in utero excitatas murmura & borborygmi inſuper ventris, hypochondriorum inflationes, vertigo, capitis gravativus dolor, ſenſuum hebetatio, mentis torpor, pallor & frigus faciei ac extremitatum, reſpiratio anxia, pulſusque imminutio accedere ac hyſterici morbi ſcenam aperire ordinarie ſolent. Quæ quidem ſymptomata neutiquam ſeſe manifeſtant,

quam-

quamdiu uterus tranquillus & immotus existit, cum propter consensum quem uterini nervi ex intercostali pari prognati, cum aliis corporis partibus, itidem nervos inde accipientibus, alunt, aut propter sanguinis in utero ob vasa inæqualiter contracta inordinatum circulum & ad alias partes congestionem & stasin demum hæcce accidentia] superveniant. Hinc etiam est, ut, quo fortius & diutius uterini nervi irritentur, & quo magis paroxysmus increscat, eo graviora semper & intensiora fiant prædicta symptomata, nova etiam sese associent, imo ob paris intercostalis cum pari vago præcipue, aliisque communionem, nullum viscus, nulla regio, nullum membrum, nulla pars corporis, os, membrana, fibra, vas musculusve fuerit, assignari queat, quæ non in malo nostro interdum affici queat, aut modo in his, modo in aliis revera afficiatur.

p) HIPPOCRATES hujus opinionis patronus esse videtur, uti illud videre est ex Lib. *de Nat. muliebr.* n. 3. *Si uteri ad hepar accesserint, muta derepente fit, & dentes conserit, & color niger fit, patitur autem hæc derepente dum sana est.* Et Lib. I. *de Morb. Mulier.* n. 5. *Maxime quum uteri ad stomachum qui nervosus est mulieri allapsi fuerint, & ad ventrem irruerint, dolet spinam & totum dorsum, & lingua ipsius refrenatur, & hanc non claram habet, & animi deliquium adest. Aliquibus etiam vocis privatio & stomachus mordetur: & flava bilis exit, spiritus offendens & anxia est, & jactat se ipsam & ardet.* Hunc ARETÆUS, FERNELIUS, LAURENTIUS, SPIGELIUS aliique secuti sunt, quod quidem, quomodo factum fuerit, non concipimus, nisi, ad magnos hosce viros excusandos, illos hic cum fœminis, & quemadmodum communiter hæc efferuntur, locutos fuisse, putare velimus.

q) DEMOCRITUS uterum ζῶον ἐν ζώῳ vocavit. Tale etiam fuit PLATONIS placitum uti GALENUS Lib. VI. *de Loc. affect.* Cap. V. illud recenset. *Proinde quidam, uterum veluti animal esse statuentes, quod creandæ prolis gratia movetur, si privetur his, quæ concupiscit, universo corpori nocere dicunt. Qua de re Platonem ita scripsisse comperimus: ea pars, quæ in mulieribus & uterus & vulva nominatur, quum sit animal, prolem generare cupiens, si intempestive diuque infructuosum fuerit, succensens ægre fert, erransque per totum corpus, & spiritus meatum obstruens, respirareque non sinens, in extremam anxietatem dejicit, atque omnifarios alios morbos excitat.*

§. XIII.

§. XIII.

Quid igitur mirum, quod, quando tragœdiam ſuam ludit *præſens* malum hyſtericum, abdominis viſcera primum & ſatis fortiter inde afficiantur, utpote arctiori vinculo cum utero propter viciniam & communes nervos cognata. Et ideo ſpaſmodicas inteſtinorum tenuium æque ac craſſorum tenſiones atque conſtrictiones perpetiuntur, & pathemata iliaca ac colica incurrunt fœminæ, quas paroxyſmus ſuus corripit, à flatibus etiam multum tolerant, utpote qui cum rugitu r), ſono ac murmuribus in inteſtinis hinc inde vagantur, & ob coli valvulam ſuperius & ſphincterem ani inferius arctiſſime ſæpe clauſum, alvumque pertinaciſſime conſtipatam, nullibi exitum invenire poſſunt, & frequenter etiam mulierculis, quaſi uterus ex abdomine exſpatiaretur, imponunt, in aliis vero qua data porta modo ſuperne ſub ructuum, modo inferius ſub crepituum ſpecie erumpunt, raro enim hyſtericas mulieres occurrere, quæ non omni tempore, tam in paroxyſmo, quam extra eundem à flatibus multum torqueantur, ſciendum eſt. Spaſmodicæ hæ inteſtinorum conſtrictiones in tenuibus præcipue & circa umbilicum ita fortes ſunt, ut peritonæi, muſculorum & integumentorum abdominalium nervi pariter vellicentur, umbilicusque & abdomen ita retrahantur, ut profundam ſatis foveam relinquat. Hepatis, pancreatis, lienis nervoſi plexus etiam in conſenſum trahuntur, hinc hypochondria admodum ſtringi neceſſe eſt. Quoniam vero magna illa duo ganglia nervi intercoſtalis, à figura ſua ſemilunaria dicta, præter modo dictos plexus etiam una cum primis paribus nervorum lumbarium renibus & ureteribus fila impertiuntur, hi, quando uterus patitur, frequenter etiam anguntur, imo, dum veſica urinaria utero proxima eſt, hæc ſtatim viciniæ culpam luet, urinæ ſic ſecretionem & excretionem intercipi, aut pellucidam, paucam, tenuem & cum ſummo dolore emingi debere neceſſe eſt, ita, ut ſæpiſſime calculo laborare tales fœminas

credi-

credideris. Ex tali etiam urina limpida aliqui ſignum noſtri morbi pathognomonicum s) deſumere volunt. Cum porro iidem plexus, qui in renibus intricantur, per quædam filamenta cum ventriculo ejusque plexu coronario communicant t) & ad plexum meſentericum ſuperiorem concurrunt, ibique cum nervis paris octavi conjunguntur, ventriculum ſic multas ob cauſas immunem non relinquent. Cur ergo appetitu proſtrato, quandoque vero pica, nauſea, vomendi conatu, imo actuali vomitu, & interdum pituitæ tenacis, acidæ, vel bilis porraceæ, æruginoſæ per os ejectione vel cardialgia crucientur hyſtericæ, non difficile eſt intelligendum. Quid quod hæcce orificii ſuperioris ventriculi ſive cardiæ ſpaſtica arctatio ad œſophagum uſque continuatur, nervique qui ad hunc & pharyngem tendunt ita conſtringuntur, ut, vel nucleum perpetuo in œſophago hærere ſibi imaginentur mulierculæ, vel, ob fauces quaſi laqueo contractas in continuo ſtrangulationis aut ſuffocationis metu verſentur, quem ſenſum iterum ob errorem vernacula, die Mutter ſteige ihnen in den Hals, exprimere ſolent. Et moleſtum hocce ſymptoma, quum omnibus hyſtericis accidat, & ſtatim ab initio paroxyſmi ſeſe manifeſtet, & per ipſius decurſum duret, imo extra paroxyſmum pariter fœminis incommoda cauſetur, pro vero mali hyſterici *ſigno pathognomonico*, præcipue, ſi ſenſus ille globi in infimo ventre voluti concurrit, erit habendum, ita quidem, ut, ſi fœmina iteratis vicibus aut ſubinde de ſenſu illo ſtrangulationis faucium, aut deglutitionis impeditæ ob bolum quaſi interceptum queratur, hocce ſolum jam ad illam in albo hyſtericarum inſcribendam ſufficere debeat. Verum enim vero cum nervi intercoſtales in thoracis cavitate præcipue, maximam cum aliis nervis, cum illis nempe paris octavi, dorſalibus, cervicalibus, &, à tertio, quarto, & quintò pari cervicalium oriundis, diaphragmaticis communionem experiantur, & in omnibus organis ibi locatis inſignes plexus forment, utero ſtimu-

ſtimulato thoracis viſcera ſtimulum effugere neutiquam poterunt. Quatenus igitur muſculi intercoſtales & diaphragma, imo ipſæ fibræ pulmonales aſperæque arteriæ conſtringuntur, aut quocunque modo afficiuntur, oſcitatio, reſpiratio laborioſa, tuſſis, anguſtia præcordiorum, aphonia, ſuffocationis metus aut plane actualis ſuffocatio inde exurgent. Cardiacus etiam hinc plexus citiſſime irritabitur, cordis fibræ fortiorem erethiſmum exercebunt, ejusque ſyſtole fortior & frequentior inde eveniet, arteriarumque diaſtole æque ac ſyſtole pari gradu augebitur, unde palpitatione cordis admodum anxia affliguntur, pulſusque frequens, ſed concentratus, parvus, quandoque intermittens plane evadit. Membranaceo-nerveæ & muſculoſæ capitis partes omnes, quanquam multum ab utero ſint remotæ, attamen ipſius ærumnas, propter ſatis jam explicatam ſympathiam, plus quam large etiam perſentiſcunt. Membranæ quippe, quæ cranium & cerebrum tam exterius quam interius cuſtodiunt, ita violenter trahuntur, ut cephalæa, hemicrania, ſenſibili præcipue illo dolore capitis *clavo hyſterico* haud raro plectantur. Oculorum etiam tunicæ & muſculi variis ſpaſmis prehenduntur, ut varios colores iisdem obverſentur, vertigine agitentur, viſus debilitetur, viſione duplicata, dimidiata, aut cæcitate plane u) obruantur, lachrymas etiam involuntarie profundant, ſtrabiſmo vel oculorum continua rotatione corripiantur, palpebræ etiam tremorem ſentiant. Aurium tinnitus, ſuſurrus & obauditio multis ſæpe evenit. Dentium membranæ quandoque vellicantur & odontalgiam patiuntur. Aut ſpaſmum, muſculorum labia aut maxillas moventium, incurrunt, ſpaſmoque cynico, riſu ſardonio, triſmo aut hiatu oris mulctantur. Quid quod ad extrema uſque corporis loca ab utero migrat effectus, irritatis enim uterinis & intercoſtalibus nervis, cum intercoſtale par cum nervis brachiorum, qui à quarto, quinto, ſexto & ſeptimo cervicali primoque dorſali pari conſtituuntur, per totidem

ganglia æque propinqua affinitate jungatur, ac cum pedis nervis, qui è nervorum lumbarium & ſacrorum amplexibus fiunt; muſculos, qui artibus tam ſuperioribus, quam inferioribus regendis, præfecti ſunt, ſpaſticis motibus in hoc morbo plus quam una vice exagitari debere compertum eſt; imo, in motus plane enormes & convulſivos degenerant quandoque, ut vehementibus agitationibus & motionibus corpus involuntarie tamdiu concutiatur, donec in rigorem tandem & ſoporem, facie tunc admodum rubicunda & inflata exiſtente, incidat. Vel multis aliis etiam miris & extraordinariis ſymptomatibus x) affliguntur, mirando enim modo muſculis linguæ & diaphragmatis convulſis, & ſenſorio communi ſimul inſolita irritatione affecto, nunc linguas peregrinas loquuntur, nunc, catalepſi ecſtatica correptæ, vaticinia proferunt y), nunc cantant z), nunc ſingultiunt, nunc in riſus ſolvuntur aa), nunc in lachrymas effunduntur &, ſenſibus recuperatis, eorum quæ egerunt, ignaræ exiſtunt. Graviſſimum hoc modo memoratum uterinæ affectionis ſymptoma *convulſionum hyſtericarum*, noſtratibus **die Muttergichter**, aut epilepſiæ hyſtericæ etiam nomine venit, à vera epilepſia tamen, uti ſupra dictum fuit, quoad eſſentialia maximopere differt. Quando vero diu ſatis & fortiter cum ſpaſmis aut convulſionibus conflictatum fuit genus fœmininum, irritati perpetuo & contracti nervi, illi præcipue cordis, fatiſcent tandem, reſolventur, omneſque corporis muſculi parem relaxationem patientur, hinc in lipothymiam aut *ſyncopen hyſtericam* dictam cadunt mulierculæ, quæ Germanis **eine Mutterſchwachheit** appellatur, quæ ſæpe ita nubila eſt, ut non ſolum abſque motibus & ſenſibus, reſpiratione etiam & pulſu ſenſibili deſtitutæ ſint, ſed plane abſque omni pulſu & reſpiratione pallidæ & frigidæ, alto ſopore oppreſſæ, mortuarum inſtar, per plures dies jaceant, unde etiam factum, ut, quemadmodum plura exempla illud teſtantur bb), pro vere mortuis hyſtericæ aliquoties fuerint ſepultæ & poſt-

liminio demum per varios casus è tumulo quædam resuscitatæ fuerint, quædam vero in eodem misere suffocatæ perierint.

r) SCHENCKIUS *Observ. Med.* Lib. IV. *de Uteri suffocat.* p. 639. ex CORN. GEMMÆ Lib. I. Cap. 7. *Cosmocrit. voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, narrat, nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentium sibilos, crocitus corvorum, gallorum cucurritus, latratus canum, quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit*, vel potius otiosa imaginatio effingit.

s) SYDENHAM *Diss. Epist. ad Guil. Cole de affect. hyst.* p. 259. in Opp.

t) WINSLOW *Traité des Nerfs* n. 411. Conf. etiam LANGHANS in perdocta Dissert. §. 65. *de Consensu Partium Corporis humani* Göttingæ 1749. habita.

u) LANGHANS *Diss. cit.* §. 59.

x) E. N. C. *Dec.* III. A. IX. & X. *Obs.* 174. de Virgine recensent, *quæ edito cum ingenti clamore cachinno perculsam pavore materteram ad intuendum se excitat simulque trochi instar velocissime alterutri insistens pedi diu circumgyrata tandem in tergum supina concidit, moxque flumen quasi aliquod sanguinis ex ore confertim erumpens, faciem ejus totam, collum & pectus inundat.* Et *l. c. Cent.* III. & IV. *Obs.* 71. de fœmina quinquagenaria referunt, *quod nullo prævio signo vel sensu deliquii, vertiginis, anxietatis præcordialis &c. incipit tremere solum manu dextra, tum dextro pede, postea utrisque manu & pede, denique toto corpore cum sensu maximi frigoris dentiumque sonora crepitatione, ut sponda succutiatur, salvis toto paroxysmo sensibus, qui spatium Dominicæ Sacræ durans subito terminatur & demittitur in asthma præcordiale suffocativum, ita ut aliquoties spiritum tanquam ex imis terræ, & quasi omnis ipsi aër præcluderetur, ducere cogatur, post iterum vegeta, hilaris & pro hysterica non æstimanda.*

y) TENTAM. PHYS. MED. VRATISL. *Tent.* 23. p. 305.

z) THIEULLIER *Consultations de Medecine* Tom. I. p. 302.

aa) SYDENHAM l. c. p. 259. HOFFMANN *Med. rat. syst.* Tom. IV. P. III. p. 155. ETTMÜLLER *Coll. pract.* T. II. p. 963.

bb) Conf. *Dissertation sur l'incertitude des signes de la mort & l'abus des enterremens & embaumemens precipités par* M. WINSLOW *traduite & commenteé par* M. BRUHIER p. 101. sqq.

§. XIV.

Non tantum iisdem incommodis obnoxiæ sunt, verum omnia acerbiora adhuc experiuntur illæ fœminæ, quæ malo complicato, nempe hypochondriaco hysterico

laborant, quoniam enim flatulentis pathematibus primarum viarum & obſtructionibus meſenterii, hepatis, lienis, ob impeditum ſanguinis in vena portæ circulum, ægrotant, ſpaſmi & conſtrictiones in viſceribus abdominalibus, quando ob conſenſum cum utero eveniunt, multo ſenſibiliores & vehementiores adhuc erunt, quum jam propter morbum primarium ad irritabilitatem valdopere ſint diſpoſita. Imo, ſi ſtaſis in vaſis ſanguineis viſcerum infimi ventris invaleſcit, circulusque ſanguinis ſic magis magisque turbatur, in cerebro etiam liquidorum curſus tandem inordinatus fit, judicii atque imaginationis vires ſic perturbantur, hinc iracundæ, triſtes, querulæ, puſillanimes, meticuloſæ cc), taciturnæ, ſpeculabundæ fiunt tales fœminæ, quod ſymptoma tunc *melancholia hyſterica* audit. Aliæ vero ex tali phantaſiæ & mentis perverſione in maniam ſæpe præcipitantur, & ubi malum primitus nimiam quantitatem, orgaſmum & acrimoniam humorum in utero, ovariis, tubis, vagina, nymphis, clitoride ſtagnantium, harumque partium titillationem pro cauſa agnoſcit in *hyſteromaniam* ſeu furorem uterinum & immodicum impudicumque veneris appetitum plane conjiciuntur tales fœmellæ. Quoniam ergo ample ſatis nunc explanavimus quod cum multis magnisque ſymptomatibus fœminis hyſterico paroxyſmo occupatis luctandum ſit, illud etiam aſſertum, quod in fronte noſtræ tractationis propoſuimus, mulierem nempe morbum omnem ſimul pati, firmo, uti opinamur, ſtabit talo, cum nullum ſymptoma, nullus fere morbus, quem non paſſione uterina decumbens fœmina utplurimum tolerat, induci poſſit, quumque Proteo mutabilior in corpore muliebri uterus exiſtat, recte dd) *infinitarum ærumnarum in muliere cauſa uterus* vocatur. Quod vero tandem ex omnibus hiſce fluctibus bonis avibus emerſerint miſellæ, & paroxyſmus *ſolutus ſit*, hiſce ſignis manifeſtatur. Senſim ſenſimque poſt oculorum apertionem & profunda ſuſpiria pulſus liberius micare, reſpiratio facilius

lius exerceri incipit, calor naturalis in corpore redit, facies & genæ rubore iterum suffunduntur, quædam sternutant fortiter, quædam sudant large, quædam flatus per superiora aut inferiora copiose emittunt, quædam etiam bilis aut pituitæ multum evomunt, vel per anum dejiciunt, quædam denique humoris mucidi quippiam è genitalibus excernunt ee), & sub hisce excretionibus quasi critice contingentibus omnino ad se redeunt, ut sensuum etiam omnium & motuum muscularium usum recuperent, nullo amplius incommodo ex tolerato gravi insultu remanente, nisi, corporis & artuum lassitudinem, lumborum dolorem, quasi fustibus percussæ fuissent, capitis temulentam occupationem, & levem virium per tempus adhuc prostrationem, excipias.

cc) Hinc Doctiss. SYDENHAM l. c. p. 259. *Neque hoc tantum nomine infelices sunt*, inquit, *quod corpus ita male affectum, & quasi conquassatum, ad instar ædium ruinas undiquaque minitantium, tantum non corruat & fatiscat, cum magis adhuc animo ægrotent, quam corpore. Cum enim desperatio plane insanabilis de hujusce morbi natura sit, indignantur admodum quoties aliquis vel minimam de sanitate recuperanda spem injecerit; facile interim credentes omnia sc. quæcunque in homines cadere possunt incommoda, quæque adeo fert rerum natura, perpessuras, tristissima quæque sibi ominantes.*

dd) DEMOCRITUS *Hipocrati de Natur. human.* n. 75.

ee) RIVERIUS *Prax. Med.* L. XV. C. VI. Opp. p. 380.

§. XV.

Multiplices hos, miros & complicatos effectus omnes, ab uno eodemque fonte, utero nempe ejusque nervis & vasis, originem suam ducere, jam probatum ivimus, licebit igitur pro mali hysterici *causa proxima* justo fortiorem vasorum ac nervorum tam uteri, quam reliquarum partium, genitalia muliebria constituentium, irritationem, in aliis etiam corporis partibus ob consensum similes irritationes inducentem, venditare. Sic enim æthiologia omnium symptomatum, quæ hystericas affligunt, satis clara facilisque evadit, uti supra illud ample jam discussimus.

ſimus. Nam cum uterus nervos ſuos non ſolum à lumbaribus & ſacris, verum etiam ab intercoſtali pari accipiat, hoc vero in abdomine longe lateque ſeſe diſtribuat, & præcipue cum pari vago & lumbaribus nervis ibi locorum per multa ganglia communicet, ſicque plexus meſentericos, ſemilunarem, renales, ſplenicum, hepaticum, cœliacum, ſolarem, ſtomachicum potiſſimum conſtituere juvet, cumque iterum in pectore ob paris vagi & dorſalium intextum plexum pulmonarem & cardiacum efformet, imo cum extremitatibus tam ſuperioribus ope cervicalium, quam inferioribus ope lumbarium & ſacrorum nervorum affinitatem alat, in capite etiam cum quinto & ſexto pari nervorum medullæ oblongatæ arctiſſimo cognationis vinculo junctum ſit idem, hique nominati nervi iterum cum aliis nexum habeant, uterum ſic cum omnibus corporis humani nervis ſympathiam ſuſtentare quis negabit ff). Nemo igitur mirabitur, quod uterinis nervis graviter irritatis & ſpaſmodice conſtrictis, aliorum etiam viſcerum tam abdominis quam pectoris nervoſi plexus vellicari tendique pariter poſſint, imo ad remotiſſimas usque corporis partes hicce erethiſmus ſeſe propaget, aut etiam vice verſa, tam à diſſitis, quam vicinis nervis affectis uterus ſæpiſſime etiam acerbe plectatur. Et inde tenſiones in regione pubis & lumborum, dyſuriam, iſchuriam, alvum conſtipatam, pathemata colica, iliaca, cardialgica, umbilici conſtrictiones, pectoris preſſiones, præcordiorum anxietates, ſpirandi difficultates, cordis palpitationes, ſyncopes, gutturis arctationes ſuffocationis metus inducentes, capitis dolores, oculorum, aurium, dentium affectus multifarios, artuum ſpaſticas contractiones, convulſiones, aut plane eorundem reſolutiones, ut absque motu & ſenſu, pulſu ac reſpiratione ſenſibili deſtitutæ decumbant, cæteraque ſymptomata deducenda ſunt, quorum explicationi amplius immorari ſuperfluum foret.

ff.) De Nervi intercostalis distributione & cum aliis communione conf. WINSLOW *Traité des Nerfs* n. 357. sqq. VIEUSSENS *Neurogr. univ.* Tab. 23. SALTZMANN Diss. *de Miraculo Naturæ Utero muliebri* §. 19. LANGHANS Diss. *de Consensu partium corporis humani* §. 58. *ad* 72.

§. XVI.

Nequaquam vero uteri æque ac aliarum partium solito major stimulus & inæqualis constrictio locum invenire potuisset, ni causa quædam in corpore jam diu præsens fuisset, quæ uteri vasa & fibras ad irritabilitatem disposuisset, hæc ergo *remota* passionis uterinæ *causa* existit. Et cum in uteri vasis & fibris nihil aliud contineatur quam sanguis & inde secreta lympha variæ naturæ ac tenuitatis, quæ motu, quantitate & qualitate à statu naturali multis modis deflectere potest, causam remotam haud immerito in humorum, ad uterum reliquasque muliebrium genitalium partes latorum, vel motu inordinato, vel quantitate nimia, vel qualitate præcipue spissa & acri collocamus. Sed à nimio humorum abundantium in villos & canales uterinos impetu, eosdem nimium distendi & ad reactionem contractionemque fortiorem disponi, quis non concipit, qui quidem spasmi, si simul spissitudine aut acrimonia peccant liquida, vehementius adhuc increscent. Primo igitur loco omnium humorum promum condum sanguinem accusare licebit, quatenus vel citato nimis cursu ad uteri, tubarum, ovariorum, vaginæ aut exteriorum partium vasa fertur, vel plethora, præcipue menstrua, matricis viscus occupat, vel tenacitate & acrimonia imbutus est idem, imo plane quandoque ob dyscrasiam suam incommeabiles vias uterinas reddit, atque, dum ab utero sic reliquus arcetur sanguis, congestionibus in aliis locis ansam præbet, omni vero modo semper stimulum in vasis uterinis inducet satis molestum. Lympha deinde illa glutinosa, quæ ex uteri, vaginæ, tubarum & ovariorum osculis extillat, sæpissime in culpa etiam est, & inprimis, quando acrimo-

nia inquinata eſt, fibras immoderate vellicat. Hinc etiam à plurimis Pathologis vera mali hyſterici ſedes in ovaria refertur, ejusque cauſam teſtium muliebrium ſive ovariorum lympham acrem ſeu ſemen muliebre tenax aut acre eſſe ſtatuunt. Et quamvis non ſemper ovaria in morbo noſtro labe prædita ſint, frequenter tamen illa præternaturaliter conſtituta eſſe gg) & culpam participare ſectiones cadaverum abunde patefecerunt. Ultima denique & defæcatiſſima corporis humani lympha, nervea videlicet, dum nimio motu in nervos & villos matricis muſculares irruit, illas replet & extendit, eorum irritationem & ſpaſmodicam conſtrictionem non ſolum efficaciter ſuſcitat, verum etiam, ut aliæ nervoſæ partes in conſortium trahantur, primaria cauſa exiſtit.

gg) In ovariis ſæpiſſime *ſerum viſcidum, corruptum, putridum* RIVERIUS *Prax. Med.* L. 15. c. 6. p. 379. Opp. *liquorem æruginoſum, croceum aut flaveſcentem* DIEMERBROEK *Anat.* L. 1. C. 24. p. 131. Opp. *induratum ſemen ut ſteatoma referret* BONETUS *Sepulch. ſ. Anat. Pract.* L. 3. S. 33. Obſ. 4. & BINNINGER *Obſ. & Cur.* Cent. 2. Obſ. 90. *uterum una cum teſtibus & vaſis deferentibus materia ſeminali corrupta, quæ caſeo recenter coagulato haud abſimilis erat turgidum* MANNAGETTA E. N. C. Dec. I. A. I. Obſ. 32. *ſteatomata & atheromata* RUYSCH. Adv. Anat. Dec. I. p. 6. *lapillos* REGN. DE GRAAF *de Mulier org.* C. 12. p. 178. *pilos, oſſa, dentes, materiæ flavæ & ſpiſſæ inſtar ſebi aut olei immerſos* peritiſſimus Xenodochii Regii Argentoratenſis Chirurgus Primarius Dn. LE RICHE recenſentibus illud MEMOIRES DE L'ACAD. ROYALE DES SCIENCES A. 1743. Hiſt. p. 88. *hydatides* JOH. MAUR. HOFFMANN E. N. C. Dec. 2. A. 5. Obſ. 207. *hydropem ſtupendum* ZWINGERUS l. c. Dec. 2. A. IX. Obſ. 136. inventum fuiſſe memorant, ut multas alias obſervationes omittamus, unicam ſolummodo memoratu admodum dignam adhuc allaturi, *uterum* nempe *oſſeum* inventum fuiſſe in fœmina, quæ malum hyſtericum toleravit, fidem faciente MAYR *Comm. Litter. Norimb.* 1731. p. 238.

§. XVII.

Non autem remota cauſa ſola, humorum nempe quantitas vel qualitas, inæquales uteri ſtricturas malumque hyſtericum induceret, ni aliæ adhuc cauſæ, quæ diſpoſi-

tionem

tionem hanc excitant & augent, eidem ſeſe aſſociarent. Anſam itaque malo noſtro præbent & ejusdem *cauſæ occaſionales* exiſtunt præ aliis aër, tam calidus M. Seam expandens & eandem nimis celeri motu ad uterum determinans, quam frigidus & ejus viciſſitudines, præcipue tempore menſium aut puerperii perpeſſæ, utpote quibus ſtaſes humorum uterinorum accidere ſolent, quem effectum etiam quæcunque corporis refrigeratio aut humiditas facere poteſt. Diæta etiam inordinata ciborum lautorum, craſſorum, viſcidorum, farinaceorum, dulcium hh), plethoram & dyſcraſiam generantium, aut potus calefacientis, vinorum generoſorum, liquorum ſpirituoſorum, decoctorum Coffe vel Chocolatæ abuſus huic morbo inducendo maximopere favet. Potus etiam neglectus, quatenus ſanguis ſic inviſcatur, multum etiam huc contribuit. Motus corporis nimius, humores exagitando, aut intermiſſus, eosdem inſpiſſando, uterinæ paſſioni multoties portam pandit. Hinc illas potiſſimum ex ſexu ſequiori, quæ delicatulæ & vitæ ſedentariæ deditæ ſunt, otium potius & lectum quærunt, præ agilibus, laborioſis aut ruſticis fœminis vaporibus hyſtericis agitari quotidie comperimur. Idcirco etiam, quæ animi affectibus regere ſe patiuntur mulieres, dum ſic miris modis ſanguis in circulo ſuo turbatur, preſſo ſæpe pede malo hyſterico plectuntur. Triſtitia enim aut metus, vel etiam ira, furor brevis, fœcunda interdum ſymptomatum hyſtericorum mater evadit, cholerici ideo ii) aut ſanguinei kk) temperamenti fœminæ præ reliquis huic affectui ſunt obnoxiæ, aut ſaltem gravius inde prehenduntur. Imo inter ſanguineas & plethoricas illæ, quæ continuo veneris deſiderio flagrant, attamen voti ſui compotes non evadunt, quales virgines viro maturæ, viduæ juniores ll), fœminæ etiam maritatæ ſed ſine prole viventes, exiſtunt, multas calamitates & has etiam ab utero patiuntur. Easdem vero citius & vehementius incurrent tam prædictæ quam aliæ fœminæ, ſi vel

 hæmor-

hæmorrhoidum vel catameniorum difficili & inſufficienti eruptione, ſuppreſſione, aut ceſſatione, lochiorum etiam intercepto fluxu laborant, frequentiſſime enim ſanguinem uterinum retentum pro cauſa agnoſcit noſter morbus. Hinc etiam nullis in ſexu fœminino parcit noſter affectus, dummodo ſanguine turget ipſarum matrix, & puellas pariter ac vetulas, inſtante lunari tributo mm), durante fluxu, eodem finito, æque adoritur, neque gravidæ immunes ſunt, ſed omni graviditatis tempore, in ipſo partu nn), aut poſt illum oo) ab illo corripi poſſunt. Illæ vero mulieres, quæ hæmorrhagiam nimiam uteri, menſes, vel lochia, aut hæmorrhoides nimias, abortum frequentem, puerperium grave tolerant, vel fluore albo vexantur, ob uteri fibras nimis debilitatas pari incommodo corripiuntur. Quæ ſanguinis ventilationes inſuper habent, aut alvinæ excretioni non ſtudent, ſudorem & tranſpirationem non ſollicite curant, hunc morbum etiam acquirunt. Quæ emeticis aut catharticis fortioribus draſticis abuſæ fuerunt, ob nimiam fibris univerſi corporis inductam oſcillationem, quæ ſæpe in habitum degenerat, ſibi inde labem hanc etiam affricant. Omnia etiam heterogenea utero inhærentia, molæ, ſteatomata, hydatides, calculi, pili, fœtus petrefacti, abſceſſus etiam, ulcera, ſcirrhi, carcinomata in utero facta, coalitus ejusdem, prolapſus uteri aut inverſio ejusdem, vaginæ paria vitia, multaque alia, uteri nervos irritando, tendendo, ſymptomata hyſterica ſuſcitare poſſunt. Et, cum aliis etiam corporis nervis vellicatis, ad uterum usque propagari poſſit ſenſatio, odores variorum ſuaveolentium, v. g. Fll. roſarum, aurantiorum, violarum, ambræ, moſchi, zibethi &c. fœminas momento citius in paroxyſmum hyſtericum conjicere, quis mirabitur.

hh) ETTMULLER l. c. p. 965. inquit: *Sic novi vetulam quandam fere 60 jam annorum, quæ à ſolo paſſulæ unius uſu graves paſſiones hyſtericas perſenſit.*

ii) HOFFMANN *Med. Rat.* l. c. p. 160.

kk) SYDENHAM l. c. p. 257. dicit. *Fœminæ, quibus hæc ſpecies, quæ*

uteri strangulatus vulgo audit, familiarior est, temperamento sunt utplurimum plus quam solet sanguineo & habitu corporis ad viragines accedente.

ll) GALENUS *de Locis affectis* L. VI. C. V. ponit. *Convenit inter omnes medicos hunc affectum magna ex parte viduis evenire, iisque maxime, quæ cum antea probe purgarentur ac parerent, atque virorum concubitu gauderent, omnibus his fuerint privatæ.*

mm) HIST. MORB. VRATISLAV. A. 1701. p. 267.

nn) HOFFMANN. Diss. cit. p. 11.

oo) RIEDLIN *Lin. Med.* A. 1700. p. 69.

§. XVIII.

Quid fœminis, quibus ab utero spasmi accidunt, sperandum vel timendum sit, in *Prognosi* dicendum nunc est. Morbus hystericus molestum magis quam periculosum est malum, quamdiu aliorum viscerum præter uteri functiones, vitalium præcipue, non inde læduntur.

Si juniores corripit puellas, quando menstruum incipiunt solvere tributum, ordinario cessat, aut, si tunc non cedit, quando viro junguntur, aut pariunt, plenarie profligatur.

Fluxus menstruus ordinatus quoad maximam partem est optimum auxilium, quo juvantur efficacissime hystericæ, hinc, quando à suppressione ejus oritur passio, hoc redeunte abit, id quod etiam de lochiorum aut hæmorrhoidum restitutione est tenendum.

Quotiescunque igitur fœminas ad senectutem usque comitatur hic affectus, aut vetulas corripit, quum uterus ipsarum non amplius repurgetur, tunc est magis gravis, imo ni ventilationes sanguinis artificiales instituant, apoplexia, hemiplegia, catarrho suffocativo frequenter pereunt.

Fatale etiam est hoc malum, quando gravidas prehendit, quoniam illas in abortus periculum conjicit, imo quandoque jugulat.

Si vero plane parturientes in ipso partus opere paroxysmus invadit, vita interdum sub insultu privantur pp).

Puerperis etiam ob prægressam debilitatem uteri est periculosus.

Quo pauciora ſymptomata concurrunt eaque magis ordinaria, eo major ſpes affulget, quod arte vinci poſſit.

Quæcunque mulier de ſuffocationis aut deglutitionis impeditæ ſenſu queritur, ea in hyſtericarum ordine jam militat.

Quando cum convulſionibus luctantur hyſtericæ, tunc vehemens eſt affectus, præcipue ſi ſæpius recurrunt & in habitum degenerant, nam epilepſia tunc idiopathica eſt metuenda.

Æque ſonticum eſt cenſendum, quando ſyncope diuturna opprimuntur, ſæpe enim à pallida morte ſuffocantur, aut, ſi hoc non contingit, mortuarum inſtar decumbunt, quapropter non ante triduum aut antequam ſigna putrefactionis adſunt humo committendæ ſunt, ne vivæ ſepeliantur.

Periculo etiam haud caret illud malum, quod vocatur hypochondriaco-hyſtericum, cum enim complicatum ſit & obſtructione viſcerum abdominalium ſimul laborent hæ perſonæ, in hecticam, hydropem, interdum in melancholiam & hyſteromaniam plane incidunt.

Facilius ſemper curatur quando à ſanguine abundante quam ſi ab ejus dyſcraſia aut ſeri vitio natales ducit affectus.

Quod ergo cum fluore albo, chloroſi, lue venerea conjungitur, diu non curatur.

Qui ab ulcere, carcinomate, aut alio quodam habituali in utero aut aliis genitalibus partibus vitio oritur, medicinam omnem reſpuit.

Omne quod in habitum degeneravit malum funditus raro tollitur.

Flatibus aut ſudoribus erumpentibus, vel etiam ſi ſternutatio ſupervenit qq), paroxyſmus ordinario ſolvitur.

pp) Alter Medicorum Cicero PECHLINUS *Obſ. Phyſ. Med.* Lib. I. Obſ. 30. parturientem ſuffocatione uteri convulſiva extinctam fuiſſe recenſet.

qq) HIPPOCRATES *Aph.* Sect. V. n. 35.

§. XIX.

§. XIX.

Ut ab omnibus hiſce incommodis liberentur ægrotæ, curandum erit Medico, quod quidem optime efficiet, ſi tam in paroxyſmo, quam extra eundem morbum rationali methodo aggreditur. Cum igitur ſpaſmi nervorum tam uterinorum quam aliorum hyſterici mali cauſæ ſint, cumque ibidem ſtagnans ſanguis aut lympha ſpiſſa & acris ſpaſmodicas has conſtrictiones inducat, ad morbum noſtrum profligandum *in paroxyſmo* hæ indicationes adhiberi debent.

I. Spaſmi nervorum uterinorum ſunt relaxandi.

II. Humores in utero congeſti & ſtagnantes ab illo ſunt revocandi.

Prima indicatio ſpaſmodicarum conſtrictionum relaxationem requirit, cum enim, quidquid moleſti patiuntur, à vicinarum æque ac remotarum partium ſpaſmis oriatur, hiſce ſublatis, ſymptomata in totum fere cedent. Obtinebimus vero illud per remedia potiſſimum externa, variis locis & modis applicata, quæ vi particularum ſuarum 🜍earum, ſubtilium, vaporoſarum fragrantium tam uteri, quam reliquarum partium nervos demulcent, eorumque ſtimulos ſedant. Talia præcipue ſunt graveolentia & fœtida, quæ ſpecificam fere vim in malo hyſterico meruerunt, gummata & reſinæ, Aſa fœtida v. g. Sagapen. Galban. Ammoniac. Succin. Opopan. Bdell. Petroleum, Camphora etiam & Caſtoreum ejusque Eſſentia ad odorandum naribus oblata, plumæ itidem perdicum, charta aut linteum cæruleum, pix, ſulphur, corium, aut calceus vetus, cornua, ungulæ, pili, Nux Moſchata oblonga præcipue, accenſa, & ſuffitus eorum ad nares & fauces directus. Vel emplaſtra ex Opopan. Bdell. Galb. Aſa fœtida, epithemata etiam ex Allio & cruſta panis umbilico aut regioni pubis applicita. Cingulo etiam ex corio cervi in coitu transfoſſi, aut ex corio fœminino rr), vel Moſcovitico Juchtenleder vocato

cato ss) abdomen circumdant. Sertis quædam ex Rut. Tanacet. Abſinth. caput coronant. Balſama etiam Rut. Succin. Axung. Caſtor. vertici, nuchæ, temporibus, umbilico inungunt. Suaveolentia etiam, quod curioſum eſt, quemadmodum naribus excepta paroxyſmum hyſtericum provocant, ita Ambr. Moſch. Zibeth. Styrax aut Benzoë goſſypio indita & ſinui pudoris immiſſa, hyſtericas citiſſime revocant. In aliis vero ſubjectis, inprimis in ſanguineis, omiſſis ſuaveolentibus & graveolentibus omnibus, utpote quæ malum ſæpe augent, ſola blandiora, Aqu. ſpirituoſ. v. g. Lavend. Regin. Hungar. Meliſſ. comp. ſine Pari, vel Aceta Rut. Tunic. Menth. Theriacal. pro nervis matricis pacandis omnibus reliquis palmam præripiunt. Clyſteres etiam ex ſolis emollientibus & carminativis parati, auxilium quoque demulcendi ſcopo afferunt exoptatum. His vero adjungenda etiam ſunt interna remedia antiſpaſmodica, ſi nempe paroxyſmus non ita gravis eſt, ut aſphyxia hyſterica obruantur, ſed ſenſibus adhuc valent & deglutire poſſunt ægrotæ, exhibendo nempe illis potiunculas ex Aq. Meliſſ. Puleg. Menth. Artemiſ. Hyſteric. Quercetan. Hirundin. c. Caſtor. & Lumbric. Terreſtr. Unic. Ungul. Alc. ⦶, ♁i, Succin. ♃. antiſpaſm. ſpecif. cephal. Michaël. pulv. epilept. Marchion. nigr. Kueff. de Guttet. Sale ſedativo Homberg. & Syrup. Menth. Artemiſ. Poeon. admixtis etiam interdum anodynis tt) Laudan. liquid. Sydenh. Syr. Papav. alb. paratas, aut, omiſſis aquis & ſyrupis, pulveres ex prædictis medicamentis conflatos, quibus in ſeroſis temperamentis Eſſ. Caſtor. Liq. C. C. ſuccin. anodyn mineral. Hoffmann. ℴℴ animal. Dippel. Eſſ. dulc. carminat. Wedel. Elix. uterin. Croll. Lilium Paracelſ. ſubſtitui poſſunt, propinando ſimul diluentia, infuſa videlicet theæformia ex Hbb. uterinis diſcutientibus Meliſſ. Menth. Puleg. Marrub. Betonic. Flor. demulcentibus & carminativis Verbaſc. Melilot. Chamom. Rom. & Sem. Badian. concinnata. Et, quo tenſiones in nervoſis partibus citius remittant, in lectum tranſportandæ ſtatim

ſunt

ſunt mulieres ſub primo mali inſultu, omniaque vincula, faſciæ, thoraxque ſolvendus, ne, hiſce cautelis neglectis, ſpaſmi vehementius increſcant, aut ſuffocatio acceleretur.

Altera indicatio ſanguinem & humores ad uterum aggeſtos, ibidemque difficilius circulantes ab eodem revocandos eſſe ſuadet. Reſpicit hæc illas præcipue hyſtericas, quæ graviter decumbunt, & quæ profundo ſopore atque ſyncope hyſterica corripiuntur, &, adhibitis licet variis diſcutientibus & graveolentibus tam externis quam internis, excitari neutiquam poſſunt. Arguit vero hæcce ſenſuum obfuſcatio & imobilitas humorum in uteri æque ac aliis vaſis corporis impeditum circulum aut ſtaſin, ſolidorum vero ad contractionem & actionem inertiam. Ab utero igitur revellere liquida ſuperflua, ſolida vero vellicare, hocque modo motus in corpore reſuſcitare, & ſopitas ad ſenſum revocare, ocyus citius convenit. Si itaque antea laudata odorifera fortia variis ſub formis exhibita, efficacem operam non præſtant, ⊖ia △lia ⊡ſa cum ∴eis aromaticis æthereis, aut liquores ⊡oſi △les cum ∽bus nervinis cephalicis mixti, ⊖ △le, *v. g.* C. C. ★c. ∴ deſt. Lavend. Rut. Menth. Lign. Rhod. irroratum, vel ∽ Ceraſ. Lavend. Lil. Convall. Meliſſ. ∽ ⊖★c. Liq. C. C. ſuccin. naribus admotus efficacia ſua tamen non deſtituentur. Sternutatoria etiam naribus inflata vellicando nervos non ſolum olfactorios verum etiam totius corporis hic haud inanem præſtabunt opem. Suppoſitoria etiam aut Clyſteres ex acribus & ſtimulantibus ano immiſſi ex Fol. Senn. Tabac. Electuar. è Bacc. Laur. Hieræ Picr. Cathol. Mell. Anthoſ. Extr. Hellebor. nigr. ⊖ gemm. ⦶ ♁iat. ☿r. emet. fumus etiam Tabaci ano inflatus ſtimulum inducendo nervis tam inteſtinorum quam uteri, circulum humorum promovere hyſtericasque excitare optime valet. Quorſum etiam emetica ſpectant, quæ hic non plane rejicienda ſunt. Frictiones etiam extremitatum cum linteis calidis, pannis aſperis, aut excutiis, veſicatoria ſuris & ſinapiſmi plantis pedum appoſiti, cauteria aut ſectiones cuti inflictæ, inſperſiones aquæ frigidæ in fa-

ciem, labiorum cum ♁to aut ⊖le titillationes, pilorum, præcipue in pube, vellicationes aut eorundem evulſiones, machinæ electricæ applicationes, quum paralyticos & hemiplecticos uu) reſtituat, hyſtericas ſine motu & ſenſu jacentes raro absque exoptato effectu relinquent, cum hiſce omnibus irritandi univerſum ſyſtema nervoſum, humores ab utero revocandi, aut eos in motum iterum agendi maxima vis inſit. Omnibus vero auxiliis, quæ pro ſpaſmis relaxandis æque ac humoribus à matrice revellendis, iisque in circulum redigendis proficua eſſe poſſunt, palmam jure merito præripit V. Sio, utpote quæ in paroxyſmo & ſyncope hyſterica ſanguineis præcipue, & menſtruorum ſuppreſſione laborantibus fœminis, gravidis etiam, parientibus aut puerperis, in brachio vel pede adminiſtrata, egregiam plane opem affert, & paroxyſmum citiſſime ac feliciſſime diſſolvit. Multo inferiorem non ſpernendum tamen effectum cucurbitulæ etiam & hirudines hoc tempore promittunt. Si vero felici cum ſucceſſu irritantia hæcce exanimes quaſi reſuſcitaverunt, tunc internis antiſpaſmodicis & uterinis locus concedendus eorumque uſus ſedulo commendandus eſt.

rr) ETTMULLER l. c. p. 971.

ss) HOFFMANN *Med. Rat.* l. c. p. 171.

tt) Anodyna caute & tempore ac modo convenienti data inter remedia primum locum occupare merentur, & in noſtro etiam morbo excellentem opem præſtant: conf. SYDENHAM l. c. p. 267.

uu) Conf. DESHAIS doctiſſima Diſſ. de *Hemiplegia per Electricitatem curanda* Monſpelii 1749. qui p. 24. ita de ejus effectu in nervos loquitur: *electriſatione vis additur fluido electrico ſopito, & nervos difficilius pervadenti, fit via vi, rumpuntur aditus nervorum viſcidis phlegmatibus occluſi; nervis elaſticitas, libertas, ſenſibilitas, eorum fluidis copia, velocitas, electricitas priſtina reſtituuntur.*

§. XX.

Quando ſic à præſenti periculo liberatæ fuere fœminæ, ne denuo illud recurrat *extra paroxyſmum* Medico eſt allaboran-

borandum, quod quidem, ut recte fiat, in cauſas, quæ antecedenter morbum inducunt, ſedulo eſt inquirendum. *Si* itaque *à ſanguinis orgaſmo, quantitate aut ſpiſſitudine*, & frequenter ſubſequente menſium ſuppreſſione *natales ducit* malum, his indicationibus eſt debellandum.

I. Sanguinis quantitas eſt imminuenda & ab utero revocanda.
II. Ejusdem orgaſmus eſt temperandus, ſpiſſitudo attenuanda, & excretiones in ordinem redigendæ.
III. Impuritates è corpore ſunt educendæ.
IV. Tonus nervorum tam uteri quam totius corporis eſt roborandus.

Prima indicatio optime V. Sne abſolvitur, & ſi menſes aut lochia ſuppreſſa ſunt in pede adminiſtranda & aliquoties repetenda eſt, in ſpongioſis etiam cucurbitulæ cruribus & ſuris applicandæ, ſanguisque ſcarificatione educendus eſt.

Secunda indicatio uſum remediorum temperantium, abſorbentium, ⏀oſorum, ⊕inorum expoſcit, quibus ſcopo temperandi & diluendi juſcula medicata ex Radd. & Hbb. refrigerantibus Radd. nempe Cichor. ſylv. Fragar. Acetoſ. Hbb. Portulac. Lactuc. Endiv. Chærefol. Beccabung. parata, Acidulæ etiam ⊖e reſolvente præditæ Teinacenſ. Carol. Selteran. Griesbac. Antegaſt. jungi debent, Infuſa etiam Theæformia, Decoct. Avenac. Serum Lact. dulc. Hoffmann. & priſanæ eidem ſcopo velificantur. Scopo vero reſolvendi ſpiſſitudinem ſanguinis & excretiones conſuetas, menſes nempe & lochia in ordinem redigendi, Pilulis Beccherianis aut Stahlianis palmam jure meritoque concedimus.

Tertia indicatio laxantia expoſcit, in quorum numerum optime mox laudatæ pilulæ polychreſtæ, præcipue ſi cum Gumm. Ammoniac. Extr. Panch. Croll. aut Rhab. comp. acuuntur, vel etiam potiunculæ Rhabarbarino Mannatæ aut Serum Lactis Tamarindinatum floribus laxantibus alteratum, collocari poterunt. Clyſteres etiam, quæ alvum ad officium ſuum exhortantur, hic admodum proficui ſunt.

Quarta demum indicatio, cum poſt omnem ſolidorum tenſionem nimiam aut nimis diu durantem tonus tandem fatiſcat, roborantia tonica ſub ſe comprehendit, ſed omnem fere hic paginam ♂lia remedia abſolvent, Limatura ♂tis alcoholiſ. Tinct. ⊕li ♂tis variorum Autorum, Tartarus ♂ial. ſolub. Syrup. Chalybeat. Acidulæ ♂te ſcatentes v. g. Pyrmontan. Swalbacenſes, Petrinæ, Pilulæ denique ♂ial. Syd. quæ tunc efficaciſſimæ erunt, quando cum Beccherianis nuptæ erunt. Corticem Peruvianum etiam remedium egregium tonicum in hyſtericis evadere poſſe non adverſamur xx). Inſigne quoque ſolamen & robur hyſtericæ fœminæ, quando ad Thermas proficiſcuntur, acquirent, inter quas Ferinæ, Embſenſes, Badenſes, Wisbadenſes, Piperinæ, Sulzenſes, Hubanæ laudare præcipue decet. Domi etiam parata balnea vel ex aqua dulci ſola, vel ex herbis aromaticis & uterinis concoctis bene hyſtericas juvant.

xx) Conf. SYDENHAM l. c. p. 273. & RENEAUME *Memoires de l'Acad. Roy. des Scienc.* A. 1713. Hiſt. p. 35.

§. XXI.

At *ſi à ſeri* vitio ejusque *ſpiſſitudine aut acrimonia formatur* uterina paſſio, ſequentibus indicationibus contra illam inſurgere debemus.

I. Seri aut ſanguinis pituitoſi dyſcraſia eſt reſolvenda & corrigenda.

II. Si reſolutæ ſunt impuritates, tunc è corpore ſunt eliminandæ.

III. Tonus partium debilitatarum eſt reſtaurandus.

Prima indicatio remedia incidentia, ſanguinem depurantia, anticatarrhalia, aperientia, diluentia requirit. Horum claſſem implent Radd. Rub. Tinct. Lapath. acut. Bardan. Leviſt. Angel. Galang. Zedoar. Sarſæparill. Lign. Juniper. Saſſafr. Quajac. Hbb. Menth. Matricar. Puleg. Meliſſ. Artemiſ. Fll. Cheir. Anth. Geniſt. Urtic. alb. Croc.

Eſſ.

Eſſ. Succin. Lign. Myrrh. Croc. Pimpin alb. Tinct. 🝪ri, ♁ii, ⊖ia media & alcalia alterandi ſcopo data, Sapo Venet. aut Hiſpan. Gumm. Ammon. Milleped. Liq. terr. fol. 🝪ri aperit. min. Anim. Rhei, Pilulæ Beccherianæ, juſcula medicata ex herbis recentibus antiſcorbuticis aut ſuccis earundem cum Millepedibus parata. Quæ omnia in complicato malo, hypochondriaco nempe hyſterico, indicata maximopere etiam exiſtunt. Acidularum etiam præcipue Selteranarum uſus hic erit ſuadendus, quæ vel ſolæ, vel ſi acrimonia in ſanguine adeſt cum Lacte nuptæ potari poſſunt, ita etiam Lac ſolum vel Aſininum, Caprillum, aut Vaccinum, in uteri carcinomate aut ulcere exoptatum fœneratur effectum, & Lac cum aqua Calcis ſecunda ſciſſum in uterino ulcere remedium eſt probatum, ut multa alia remedia ab Autoribus tanquam ſpecifica celebrata yy) nunc prætereamus.

Secunda indicatio remediorum evacuantium adhibitione nititur, inter illa ⊖ia media, Vegetab. de Seign. Mirab. Glaub. Sedlic. Arcan. duplic. Cathart. amar. Pilulæ polychreſtæ cum extractis amaris conjunctæ, noduli etiam per epicraſin laxantes, & pituitam ſucceſſive eliminantes conducunt, emetica etiam interdum proficua eſſe poſſunt, nec clyſmata hic omittere debemus.

Tertia denique indicatione & roborantibus curæ finem imponimus. Præſcripſiſſe igitur hic iterum ♂ialia juvabit, Thermæ etiam illis conferent, nec plane virtus omnis externis, quæ pro roborandis nervis & ſpaſmis uterinis præcavendis commendantur, eſt deneganda. Emplaſtra enim uterina aut olea umbilico aut regioni pubis applicita, Aſ. fœtid. Galban. Sagapen. Caſtor. Camphor. ſindoni rubro incluſa & ſupra umbilicum geſtata, inter cucuphas conſuta, aut de pectore vel collo ſuſpenſa zz), multis hyſtericis profuiſſe conſtat. Ultimo denique loco conjugii etiam vim & viri conſortium pro curando aut præcavendo paroxyſmo hyſterico prædicare etiam liceat aaa).

 yy) Ta-

yy) Talia sunt ☍ Squinanthi Indici COMM. LITTER. NORIMB. Ann. 1735. p. 8. Tinctura Dippelii antinephritica l. c. p. 43. Lapis Pedro del porco dictus l. c. p. 15. Lapis Quadra Sinensis E. N. C. Cent. 7. & 8. p. 403. hepar lupi exiccatum RIVERIUS l. c. p. 384. Tinctura du Verney MEMOIR. DE L'ACAD. DES SCIENCES A. 1704. Hist. p. 22. & plura alia in A. E. L. Suppl. Tom. II. p. 17. recensita.

zz) Radicem Peucedani etiam gestant, aut vulpis veretrum exiccatum cum testiculis de collo suspensum supra umbilicum gerunt, conf. RIVERIUS l. c. p. 384.

aaa) Consentientibus HOFFMANNO *Med. Rat.* l. c. p. 175. ZACUTO LUSITANO *Prax. Med. admirand.* L. II. Obs. 93. & HIPPOCRATE *de Virginum morbis* n. 3. *Ego vero jubeo virgines, quum hujusmodi patiuntur, quam citissime viris cohabitare. Si enim conceperint, sanæ fiunt.*

§. XXII.

Inanem vero operam sumeremus, si ex chirurgico æque ac pharmaceutico fonte auxilia malo hysterico opponere, & *diæteticum* negligere vellemus. Ante omnia ergo hystericis aër serenus, purus, levis, in quantum possibile est suadendus, vicissitudines ejus, calor præcipue atque frigus, humiditas etiam omnis sedulo est vitanda. Cibis levibus, digestu facilibus vescantur, & omnia cruda, dyspepta, farinacea, dulcia fugiant, potus vinorum generosorum aut liquorum stillatitiorum nequaquam convenit, vinum tamen vetus album aut rubellum aqua dilutum, vel cum acidulis mixtum, non interdicendum. Motus quoque & corporis exercitia ad sanguinem circumagendum & attenuandum solidaque roboranda egregie conferunt. Hinc in somno moderamen etiam est servandum justum. Excretionum etiam omnium, præcipue alvinæ & menstruæ solicita habenda est ratio, &, si posterior deficit, in ordinem redigenda, aut per vicarias missiones sanguinis apud vetulas supplenda est. Odores præterea suaveolentes à naribus absint. Et animi tandem pathemata, iram præcipue, mœrorem & amorem nimium illicitumque angue pejus & cane fugiant, hilaritas potius, jucundæ sed castæ sermocinationes, cantus, instrumentorum musicorum concentus, hystericis & melancholicis personis sunt procurandæ. Qui enim animi æque ac corporis ægritudinibus mederi novit in hoc morbo omne tulit punctum